הקוניה להדחת פרס

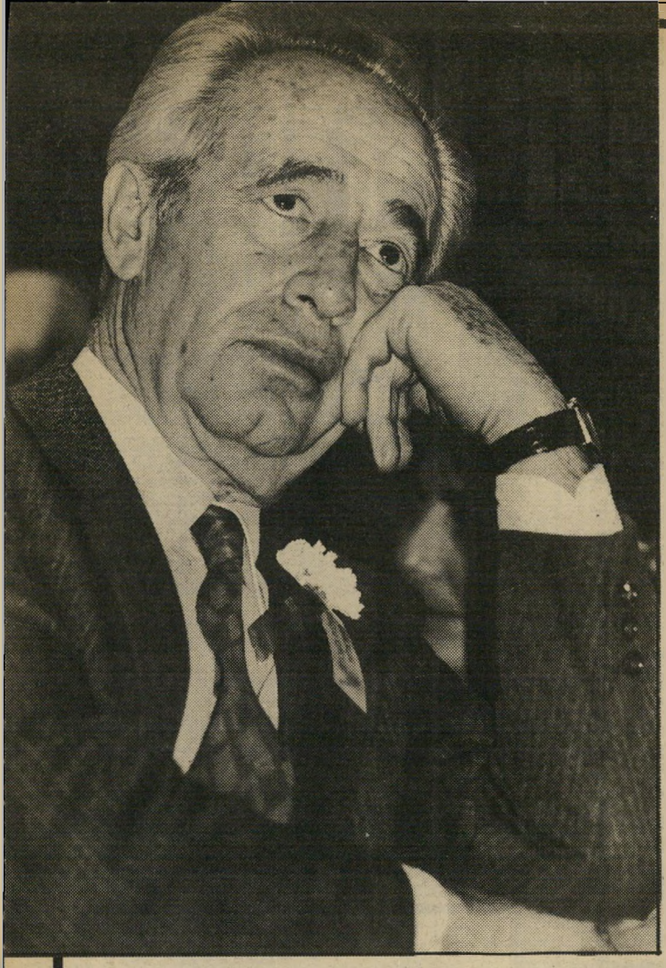

פ תאום מתעוררת מיפלגה בבור קר ומחליטה: ההנהגה צריכה ללכת.

זה קרה השבוע. למחרת הבחירות לרשויות־המקומיות, נוצרה באילו החלטה קולקטיבית: זהו סוף דרכו של שימעון פרס כמנהיג־המיפלגה.

אמנם, זאת לא היתה התבוסה החמורה ביותר שספגה המיפלגה בשנים האחרונות. אולם זאת היתה תבוסה אחת יותר מדי.

המיפלגה כולה הבינה פתאום את הדבר שלא היה ברור עד לאותו הרגע: מכאן המיפלגה יכולה רק לרדת ולרדת.

דובר על „ברק־בית". דובר על „חשבון־נפש". אלה היו מילים ריקות, סיסמות נבונות.

אך מאחוריהן התחבאה הכרה השטוחה ש„זהו זה". זה לא יכול להימשך כך. כי המשך יוביל לאסון טרמינלי.

● מנסידן כרוני

ש ימעון פרס הוא „מפסידן". זוהי ההכרה שריחפה בחלל מזה זמן, אך שהתגבשה השבוע כפסק־דין סופי.

ואכן: בכל דרכו הארוכה לא ניצח שימעון פרס אף פעם אחת בבחירות.

עוד לפני שהפך מנהיג מיפלגת־העבודה, נקשר שמו בכישלונות אלקטורליים. ב־1965 הוא היה הרוח החיה במערכת־הבחירות של רפ"י החדשה, שהסתיימה במפח־נפש. המיפלגה, שבראשה עמדו אישים כה מהוללים כמו דויד בן־גוריון, משה דיין, יוסף אלמוגי ויצחק נבון, זכתה בסך הכל ב־10 מנדאטים. אבל אז לא עמד פרס במקום הראשון.

הפעם הראשונה שבה הנהיג פרס מיפלגה גדולה בבחירות היתה ב־1977, כאשר יצחק רבין התפטר ברגע האחרון, בעיקבות השערוריה של חשבון־הבנק בארצות־הברית. זאת היתה שנת המהפך הגדול. בפעם הראשונה איבדה מיפלגת־העבודה את השילטון. המערך ירד מ־51 מנדאטים ב־1973 ל־32 מנדאטים.

שחל
פיתרון ביניים

מכיוון שפרס הגיע למעמד העליון רק ברגע האחרון, ניתן היה לתרץ מפלה זו בכישלונותיו של יצחק רבין כראש־הממשלה.

לא כן ב־1981. הסקרים ניבאו ניצחון מוחץ של המערך. אך ככל שהתקרבו הבחירות, כן נמוג היתרון של המערך. בבחירות עצמן זכה המערך ב־47 מנדאטים, לעומת 48 של הליכוד. מנחם בגין נשאר בשילטון.

בבחירות של 1984 חזרה תמונה זו. המערך התחיל ביתרון גדול בסקרים, ובסוף הגיע לכלל תיקו. הוא זכה ב־44 מנדאטים ולא היה מסוגל להקים ממשלה. קמה ממשלת־האחדות, על סמך הסכם של רוטציה, שהעביר את ראשות־הממשלה לקראת הבחירות הבאות לידי יצחק שמיר.

התוצאה: בבחירות של 1988 ירד המערך ל־39, לעומת 40 של הליכוד. הככורה עברה לליכוד בצורה ברורה. רעיון הרוטציה מת, ושימעון פרס עצמו נדחק לתפקיד כפוי־הטובה של שר־אוצר. כל ענייני המדיניות נמסרו לידי הליכוד.

המפלה של השבוע האחרון (ראה הנדון) רק היוותה חולייה נוספת בשרשרת המפלות, כאשר באופק מסתמנת תבוסה סופית ומכרעת בבחירות בהסתדרות.

נסילת המערך שם תהווה סוף דרכו כמיפלגה גדולה.

● אין יורש

ב איזו מידה נובעים כל הכישלונות האלה מסיבות פוליטיות־דמוגראפיות? ובאיזו מידה הם קשורים באישיותו של שימעון פרס עצמו, אדם בעל כישרונות רבים, המנסה לשווא, מזה עשרות בשנים, לרכוש את לב ההמונים?

שני הדברים קשורים זה בזה. ומכאן שהקריאה ל„בדק־בית" ול„חשבון־נפש" קשורה אוטומטית בקריאה להדלפת ההנהגה.

השבוע דובר על כך בחדרים, בשיחות פרטיות, ובראשונה גם בפומבי: שימעון פרס צריך ללכת. עוד מערכת־בחירות אחת בהנהגתו תוביל לאסון סופי.

ברוב המדינות הדמוקרטיות היתה תביעה כזאת מובנת מאליה. מנהיג הנוחל מפלה בשתי מערכות רצופות — ולפעמים די גם במערכה אחת — צריך לפנות את מקומו למנהיג חדש, כדי שזה ינסה את מזלו וכישרונו. בארץ אין זה מובן כל־כך. מנחם בגין נחל כישלון אחרי כישלון, שמונה פעמים רצופות, עד שניצח והגיע לשילטון. אבל בגין בא מן השוליים, בראש מיפלגה בלתי־לגיטימית, ואילו פרס בא מן המרכז, בראש מיפלגת־שילטון מסורתית. אין המשל דומה לנמשל.

יתכן שגם בארץ היה התהליך קל יותר, אילו היה למיפלגת־העבודה הנכס האחד החסר לה: יורש.

גם השבוע, כאשר גברה התביעה לפיטוריו של פרס כראש־המיפלגה והפכה למגמה המונית, לא היה ברור לגמרי מי יכול לבוא במקומו. לא היה מחליף אוטומטי.

●

מ עניינים בהקשר זה האישים שלא הוזכרו.

אחרי יריבות של שנים רבות, ניתן היה לצפות כי הדרישה לסילוקו של פרס תהיה מלווה בדרישה להמלכת יצחק רבין. מה גם שכל הסקרים מראים כי רבין פופולרי יותר מאשר פרס, וכי הוא זוכה גם בתמיכה רבה מצד ימין.

אולם רעיון זה כלל לא הושמע. שררה הכרה כללית שפרס ורבין הפכו תאומים סיאמיים, שהם קשורים ביחד כמו שני מתאגרפים מחובקים. התביעה להרחקת פרס כללה, למעשה, גם את התביעה להרחקת רבין.

נראה כי רבין עצמו חש בכך, ועל כן לא הרים את דגל פיטוריו של פרס.

שם אחר שלא הוזכר כלל: עזר וייצמן.

גם זה רי מוזר. וייצמן הוא מנהיג בכיר. בניגוד לכל עמיתיו, יש לו גם דרך מדינית אלטרנטיבית. הוא מייצג תביעה שהיא, כעת, נחלת רוב הציבור, על פי סקרי דעת־הקהל: ההידברות עם אש"ף ופיתרון ישראלי־פלסטיני.

מה מונע כעת וייצמן מלהיות המועמד הטיבעי לירושה? קפיצותיו ממיפלגה למיפלגה, תדמיתו החברמנית, ואולי גם והותו הרעיונית הברורה.

השבוע שהה וייצמן בארצות־הברית, לשם נסע בלי סיבה חשובה. הוא היה מחוץ למישחק.

כך גם אבא אבן. ניתן היה לחשוב כי איש מבריק ומנוסה זה יהיה מחליף טיבעי, אחרי שסולק על־ידי פרס ורבין מכל השפעה. אולם גם אבן נראה כשייך לתקופה קודמת, ואינו משתתף עוד במירוץ.

כפי שהוא התלוצץ בעצמו: „העם בחר בי כבמדינאי־ברימוס!"

● שלושה מתחרים

ש לושת האנשים שהכריזו על עצמם כעל מועמדים לכתר הם משה שחל, גד יעקובי ומרדכי גור.

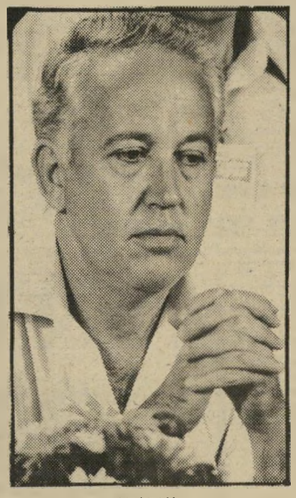

יעקובי
להמתין ולרוץ

גור
לרוץ מייד

מבין כולם, גור הוא חסר־עכבות. הוא היה רוצה להתחרות מייד. לכן הוא תובע כי בעיית־המנהיגות תיפתר לא־לתר, בהתחרות חופשית.

לא ברור על מה מבסס גור את האופטימיות שלו. מאז שהכריז, לפני הרבה שנים, ש־הוא מועמד לתפקיד ראש־הממשלה, לא נראה שהתקדם בהרבה.

שני המועמדים האחרים זהירים יותר. שחל ויעקובי יודעים שאין להם סיכוי להפוך בן־לילה ליורשי המישרה הרמה ביותר במיפלגה.

לכן הגיעו שניהם למסקנה מחוכמת: למנות מועמד־ביניים.

כך צץ הרעיון להדיח עבשיו את שימעון פרס ממעמדו כיו"ר־המיפלגה, ולהעביר תסקיד זה לידי יצחק נבון.

בשעתו היה נבון פופולרי ביותר. כנשיא־המדינה רכש לבבות רבים. כשסיים את תפקידו זה, היה נדמה שהוא מתחרה רב־כוח על תפקיד ראש־הממשלה וראש־המיפלגה.

נבון „פיספס" אותה הזדמנות, ונכנע לפרס. מאז סבורים רבים שהוא חלש מדי, שחסרות לו השאפתנות והנחרצות הדרושות לתפקידים אלה.

נדמה שגם שחל ויעקובי אינם סבורים אחרת. דווקא משום כך היו רוצים כי נבון יהיה המנהיג, לתקופת־ביניים. כלומר: שיכהן בתפקיד זמן־מה, עד שהם עצמם יוכלו להתחרות על התפקיד באין־מפריע.

השאלה היא: איך מבצעים את זה? איך יוכל נבון האדיב, אדם עדין־נפש ונוח־לבריות, להיכנס לדו־קרב עם פוליטיקאי שאפתני כמו שימעון פרס,

(המשך בעמוד 42)

נבון
מועמד פשרה